

Textos

1.

El cor humà és com una casa a quatre vents: per tres hi dona ara el sol, ara l'ombra, però el quart està reservat a l'ombra exclusivament. Els que guaiten pels primeres veuen quadres alegradors sadolls de vida: no tenen taques fortes, perquè fins les notes fosques hi són assolaiades i calentes de les plenes resplendors. Mes qui se'n va a guaitar pel darrer costat, topa amb visions ombrívoles, ombrívoles d'ombra freda, verge de passats arroentaments. També n'hi ha de sol en aquestes visions, però és llunyer, darrere de tot, com el fons d'or dels mosaics bizantins, sobre la bella i planera uniformitat del qual destaquen per obscurs les figures i accidents dels primers termes..

Jo, quan vaig començar de guaitar a través de mon cor les coses del món, vaig ensopegar-me a fer-ho per la quarta banda; i com els mosaics de camper daurat i brunes policromies van plaure'm per llur severitat i llur noblesa, exempta de blanques voluptats, la tirada a guaitar-los esdevingué habitud, i l'habitud... vici, segons diuen. Però no tingueu por: així i tot, aqueix vici no es tornarà pas fanatisme, perquè tots, igualment, minven harmonies. Déu no m'ha pas fet obsés ni pessimista de natura; i si ara guaito per la quarta banda és perquè no es pot pas guaitar per totes alhora, no perquè vulga aparedar les altres tres que donen sobre la vida; però mentres apunto les visions ombrívoles, sento darrere meu la resplendor temptadora, plena d'enlluernaments i meravelles caldes... M'hi donaré de preferència algun dia? Certament. Qui duu sang en les venes hi duu l'impuls que el tira vers el sol. El sol atrau i encega; però a aquell que sense ésser àliga s'hi vol acostar massa de dret, li fon, en càstig, les ales de cera de l'atreuiment. L'ombra és més modesta, però menys cruel, i té també, què diastre! les seves grans belleses.

Víctor Català, "Pròleg" a *Ombrívoles* (1904).

2

Ni *L'enveja* ni *L'explosió* havien de figurar en volum, quina unitat destrueixen; però mentre s'imprimia escassejà l'original i com jo per tot estava menys per escriure (la meua mare es trobava molt malalta) vaig haver d'enviar el que, en altra ocasió, no hauria enviat de cap manera.

Molt em plau que vostè trobi bé l'intent general de l'obra, però no vull pas fer *l'índio*, guarnint-me amb plomes de lloro; el que a mi em temptà més fou el vigor de clarobscur que veig en l'ànima esquerra del poble terrassà, en aquesta immensa pedrera de la que tantes estàtues es poden treure, tant més potentes quant més cantelludes. Pel que diu del llenguatge qualsevol pagès d'aquestes planes el té més ric i castís, i el que em dol, que jo no pugui estudiar-lo com es mereix; però jo, a pagès, no hi hauré estat, comptant llarg, més enllà de deu o dotze vegades i encara... de pas, per una hora o un parell. La vida d'isolament quasi absolut que porto i la constant preocupació per la salut de la meua mare, que sempre està delicada, no és pas el millor sistema d'enfondir en el conreu literari.

Víctor Català, carta a Narcís Oller, 15 de gener de 1903.

3

S'ha insistit moltes vegades a senyalar el pessimisme com a tret dominant de la meua literatura. Ja en els meus primers llibres semblava, als ulls de molts, que jo cerqués les nafres de la vida, per furgar en elles i endanyar-les, amb una morbositat quasi anarquitzant. I n'estic segura, mai no ha estat aquest el meu intent. El meu credo artístic és l'eclecticisme desenfrenat. Per això refuso els dogmes de les escoles literàries. [...] Jo estimo la vida tal com és: dolça i amarga, clara i ombrívola. Tota voldria abastar-la, però ¿quina culpa tinc si són les tintes negres les que més impressionen la meua retina? He de seguir o no la meua vocació? [...]

Eren, de vegades, en efecte, fantasmes, els meus personatges. Però fantasmes vius, que jo havia creat i mogut i que a la fi havien adquirit una ànima i una voluntat independents de la meua, externes a la meua espiritualitat. Ja no podia respondre dels seus actes, ja no m'era lícit de "fer acabar" al meu gust una novel·la. Les meves criatures imaginàries eren tan vives com les que havia tret de la realitat quotidiana. La història d'"Idil·li xorc", per exemple, és verídica i molt atenuada! La de "Parricidi" és pura fantasia. Però els personatges de totes dues narracions se m'imposaven amb vigorosa voluntat, situats en un mateix pla. Jo, en escriure, no feia sinó traduir una sola realitat transformada o forjada en el món de la meua fantasia. Voler desfigurar aquesta realitat fora traïr la meua vocació.

Víctor Català, "Conversa amb Tomàs Garcés", 1926.

4

Drames rurals, de Víctor Català, és un libro fuerte e incompleto como toda obra artística que está directamente inspirada en una visión parcial de la realidad viviente.

En este libro la vida del campo y de sus gentes està hondamente sentida; pero en la confección del mismo ha presidido un propósito: el de revelar sólo lo duro, lo acerbo, lo horrible, lo lastimoso o lo repugnante de la simplicidad campesina.

Si esto no fuera un propósito, habría que creer que, en la visión que el autor tiene de la vida rural, lo característico y lo dominante son los horrores y las miserias, lo cual indicaría un espíritu enfermo, aunque potente; o que la vida del campo es realmente por su esencia horrible y miserable, cosa inaceptable para todo aquel que se sienta penetrado de la divina armonía, que es esencia de todas las cosas. [...]

El procedimiento fragmentario es esencialmente antiartístico. Precisamente el arte sano es todo él composición, integración, síntesis redentora de todos los aspectos de la vida, haciéndolos sentir todos en cada uno, y librando al alma de la tristeza o de la superficial alegría o del excesivo enternecimiento o de la sensación aniquiladora o depresiva de una contemplación parcial.

Joan Maragall, "Un libro fuerte e incompleto", *Diario de Barcelona*, 13-XI-1902.

Bibliografia

- *Actes de les Primeres Jornades d'Estudi sobre la vida i l'obra de Víctor Català*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993. [Especialment recomanables són els articles de Jordi Castellanos, Núria Nardi i Lluïsa Julià].
- *Actes de les Segones Jornades d'Estudi. Vida i l'obra de Caterina Albert i Paradís*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002. [Especialment recomanable és l'article de Margarida Casacuberta].
- Francesca Bartrina, *Caterina Albert / Víctor Català. La voluptuositat de l'escriptura*. Vic, Eumo, 2001.
- Margarida Casacuberta, "Bibliografia de Víctor Català", dins *Panorama crític de la literatura catalana*, volum V. Barcelona, Vicens-Vives, 2010.
- Jordi Castellanos, "Víctor Català, escriptora", *Literatura, vides, ciutats*. Barcelona, Edicions 62, 1997.
- Núria Nardi, "Els escenaris de *Solitud* de Víctor Català. Proposta d'itinerari", *Butlletí del Col·legi de Doctors i Llicenciats*, juny de 1990.
- Maurici Serrahima, "Víctor Català", dins *Dotze mestres*. Barcelona, Destino, 1972.

Pàgines web

- <http://lletra.uoc.edu/ca/autora/victor-catala-caterina-albert>
- <http://www.escriptors.cat/autors/albertc/>
- <http://www.espaiescrits.cat/home.php?op=6&module=escriptors&ides=41> [per a rutes literàries sobre l'escriptora].
- http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=18129&p_ex=V%EDctor%20Catal%E0&p_num=3/ [documental sobre l'autora. Es pot activar des de la wikipedia].

a) ELL

He de reconèixer que el tractio amb bastant d'inferència. Llegeixo les seves provatures poètiques i em semblen més llunyanes de mi que no pas la dels vells poetes que m'han nodrit i àdhuc la dels poetes joves que exploro amb curiositat. No el sovintejo gaire, tampoc. Gairebé és només que per atzar o per complaença: o regirant els meus calaixos en cerca d'altres coses, o per satisfer, més aviat, una insana curiositat d'altre. Però, així i tot, tan tost em ve a la mà alguna cosa seva, hi desritto, com si hi estigués molt habitual, les petites masegadores, les tares semisecretes. Sempre estic segur que no m'enlluernarà. Amb el mateix aire una mica distret que he pres aquells versos, els depono en una banda o altra. L'únic sentiment intens que m'hagin inspirat alguna vegada, és el de la rancúnia. Si: perquè de vegades els he hagut de copiar. M'han fet tornar, aquelles paginetes de posat inofensiu, als treballs forçats de la primera escola: al càstig de solcar obsinadament el paper, consumint-hi hores que haurien pogut ésser delictoses, i durant les quals hom s'imagina tots els homes que no copien com a éssers lliures i feliços. Allò de copiar en una caiguda de tarda mentre se us va fent fosc, fosc, és una de les coses que més cruelment saben oprimir-vos el cor.

La meua opinió personal sobre ell, si us interessa, bé us l'hauré de dir, encara que em temo que resultarà d'una certa vaguetat. Francament, hauria estat millor que us haguessiu adreçat a un crític. Un crític té l'avantatge que porta un poeta ideal a dins, i aleshores hi compara els poetes de debò (vull dir els poetes

vivents). Jo no tinc pas, baldament em requi, aquèl·la divina imatge dins de mi, i el que podré dir, serà, doncs, una frivolitat que m'avegonyeix.

Em sembla, *ell*, més aviat una mena de peresós que ha cercat un pretext per a no guanyar una mala fama massa clara. No el veig torturat per enlloc. Més que no pas enamorat de les dones, em sembla enamorat de les paraules. No sé pas com, fins en descriure algun moment basardós de la natura, us dona la impressió que ell, particularment, aleshores i tot, es sentia confortable. També té coses de llaminer. Quan el trobo menys molestat és quan només insinua. Quan vol dir les coses amb tot el seu gruix, em fa l'efecte d'aquelles criades que confien llurs crisis espirituals al memorialista. Hom pot reparar-li, al meu juí, moltes d'incapacitats. De vegades peca de trencadís. D'altres vegades, en un moment que és o podria ésser transcendental, es deté en un joc pueril. Hi ha ocasions que se li acut una puïja de virtuosisme: hom diria que provençaleja trobadorescament. Més enllà es deixa conduir a un psicologisme consiros i opac, a l'anglesa. Ni li manca alguna avinentesa d'ésser tot som, de mostrar un petit concepte transparent, bo per a un ventall de francesa provinciana. Sembla que no ha pas arribat a descobrir el veritable truc de la poesia. D'altra banda, tot palesa —i això irrita—, que ell és feliç. Calia que qui així se la campà fos nat a Barcelona, que és la ciutat on la blancícia del clima i dels costums us corromp fins i tot les substàncies espirituals més cultrades de dignitat.

Tot i la meua condemnaació de la tasca d'aquest poeta absurd, he de confessar que no m'és pas completament estrany. És més, és una mena d'interpretador barroer i elemental de pures coses que jo no sabré dir mai. Però *jo*, aquestes coses, les callo. I m'exaspera que ell en faci versos. Voldria convèncer-lo que més aviat jugués al billar. Aquell tranquil, però, fins per a això i tot és massa sedentari. Me'n venjo tant mateix, de la seva tossuderia: —Tot això, li dic, és es-

tantís. I absolutament inútil. I efímer. Escrins com aquells solitaris veigonyanis que, perquè la portera els consideri una mica, o per enganyar-se deliciosament amb una aparença de cordialitat humana, s'adrecen lletres a si mateixos.

Ell no em contesta. Fuma. Fuma, i li veig una mena de vaguetat als ulls que presagia immancablement que potser avui mateix es despenjarà amb una nova cantarella. I aleshores no sé pas què li faria. Pacífic com sóc, seria capaç de colpir-lo, si no fos que una particularitat seva m'indueix a una mica de simpatia. I és que *ell* —que sóc jo mateix—, al fons de tota la seva inconsistència, té, com un diamant dins un sac de coses per al drapaire, una gemma dura i bella, que és l'orgull d'escriure en català.

b) TEORIA DE L'HAM POÈTIC

La primera formulació meua d'una certa hipòtesi es va escaure en una ciutat septentrional, avessada, més que no pas al lluentieig de la llum, a les mulles ennegridores de la pluja crònica. Davant del balcó de la meua cambra d'hotel no es veia sinó una grisor igual i com encastada, sense minva ni detallament visible.

Un cop llevat, em vaig rentar i vestir com bonament vaig poder, perquè el lavabo era en un petit recambrió adjunt, sense finestra, i l'electricitat no funcionava; en resposta a la meua pregunta telefònica se'm va respondre que s'estava procedint a una reparació necessària i que farien mans i mànegues per enlletir-ho.

Sé que aleshores, assegut d'esma, amb el colze damunt d'un braç de la poltrona, vaig tancar els ulls per un moment. Potser em vaig ensopir una estoneta, cosa d'uns minuts. La tímida tosseta per part d'un subjecte, que havia entrat no sé pas com ni quan, interrompé aquella mica de repòs. L'inconegut, que seia

al meu davant, m'adreçava una mirada sollicita, com vivament desitjós de veure acceptada la seva companyia. Jo, instintivament, sociable com sóc, li vaig somriure, i ell em retornà aquell senyal de benivolència. Era —em va semblar a la llum indecisa— més vell i respectuós que ell es volgués mostrar, la seva sobtada intrusió no hauria pas estat admesa en el meu país nadiu; en aquella terra *d'allà dalt*, però, era possible que els clients de l'hotel consideressin cortès de delegar l'un d'ells perquè saludés el nou vingut. Fet i fet, com deien els avis, a terra que vas, usança que trobes.

Quan, d'una part no sabent què dir-li i de l'altra cedint francament a una viva necessitat meva d'expansió, vaig acabar parlant-li de poesia —exercici inofensiu, però que m'ha entretingut i encaparrat qui sap les vegades— la seva cara expressà una deliciosa beatitud.

—Veig que aquesta art l'interessa —em vaig permetre de dir-li—. I ja que tinc al davant una persona distingida i amable (en aquest punt, vaig dedicar-li una mena d'inclinació de cap que em fou retornada), jo, on me veu, obligat a l'antic costum hospitalari de dir una cosa o altra, li voldria plantejar i, em penso, resoldre, un problema que m'havia encaparrat molt de temps.

L'inconegut va moure els llavis, en resposta, i em va semblar que deia:

—Tiri, tiri al dret. I es pot refiar de la meua particular atenció. Cregui'm: val la pena d'ésser nat per a tenir el gust de sentir-lo.

El compliment em va semblar exagerat, però la cara d'ell no havia pas minvat en el seu aire d'ingènua admiració, cosa que, la veritat, m'encoratjava.

Després d'un o dos sons d'aquella rasclada de gortja amb la qual indiquem discretament la conveniència que se'ns dediqui la major atenció possible, vaig cercar de fer-li entenedora la meua teoria.

—Anem al cas. Es tracta de l'aparició sobtada, inexplicable, del «vers donat» en l'esperit del poeta quan

ell no té idea, i molt menys propòsit, d'una represa de tasca. Aquesta ratlla meravellosa se li acudirà enmig d'altres feines o bé distret, amb l'esperit en vaga, i de vegades tot caminant i d'altres a punt d'agafar el son, però la tal naixença per sorpresa, totalment gratuïta, no és pas la sola qualitat de la intrusa. En gaudíex dues més: la primera és la seva energia i perfecció; la segona, la tàctica impositiva, que gairebé ens atueix, d'un conssemblant nivell estètic per a tot el futur poema.

Em semblà de veure en el meu visitant una tendència a deixar caure les parpelles superiors.

—El canso? —em vaig permetre de dir-li d'una manera vagament incisiva.

—En cap manera —em va semblar que murmurés—. Si m'he permès de tancar els ulls és per intentar de «veure» millor el que em diu.

—De totes passades, acabaré breument. Estic d'acord, gràcies a modestos experiments particulars, amb la dita de Shelley: —Quan hom comença el poema, la seva inspiració ja minva—. La inspiració, fet i fet, no ha estat més que l'obra d'una sola paraula, gairebé d'una paraula qualsevol, però excepcionalment recollida en una lectura mig distreta, o en la conversa de dos inconeguts que passen, o bé ens ha saltat als ulls en un diccionari on cercàvem ben altra cosa. El cas és que en arribant-nos ni ens interessa ni en fem cabal. Tanmateix, mentre la bandejàvem (o creïem bandejar-la) l'hem deixada caure en el nostre soterrani: el soterrani sempre més o menys actiu en les nostres vides i que anomenem, ignorants que som, *oblit*. Allí es conserven, dissimulats però potencialment actius, trossos acumulats des de la infantesa: paisatges sense nom, d'ombres i claror incertes i prenedores, desigs en pont-cella abandonats en un racó, temences barrejades amb temptacions, pòsits com de crepuscles sobirans, enyors del que mai no coneguérem, intuïcions submarines o interestel·lars; aquell antre és intimíssim, inviolable i sempre canviant, degut al joc recíproc de tot el que hi hem deixat: l'únic hoste admès és, de temps en temps,

doncs, una paraula *casual* i *casual*, que hi fa obra màgica en un lloc i no res, es corona de tot un vers, i ens assegura, si cerquem de continuar aquell nivell de qualitat, una mesura d'anomenada, més o menys duradora.

En aquell punt de la meua explicació vaig veure brillar una certa guspira en els ulls del meu hoste.

—Sento dir-li que la seva troballa és antiga, encara que, per a dir-ho popularment, no pas tant com l'anar a peu. Recordi que l'alta nissaga hel·lènica, de tanta de traça per a les representacions antropomòrfiques de l'univers, atribuïu les *creacions* artístiques a les muses, actuant en l'esperit de l'home. I de qui eren nades les muses, les inspiradores, les creadores de novetat? De Mnemosina, la Memòria. La psicologia moderna...

Anava, ben decidit, a interrompre'l violentament quan, posant més d'atenció a mirar-lo, vaig adonar-me que el meu interlocutor, o, més ben dit, la irreal parella que m'havia semblat ésser-ne un, consistia en la meua pròpia imatge en el mirall d'un armari que tenia davant per davant.

c) VIRTUT D'UNA PARAULA

He conegut aquest infantó i prou que em recordo d'ell. El seu pare escrivia, mogut per la necessitat d'expressar-se. La seva mare, gran imaginativa, llegia tot seguit que la casa era en bon ordre. Ambdós el profegien i l'estimaven. Però, tot éssent pares tutelars i tendres, no podien impedir la solitud prematura del fill únic.

La casa es trobava cap a la fi d'un carrer tancat (provisionalment, es digué per bella estona). Però, relativament llarg el carrer, l'infant veia del seu balcó estant una bella extensió de cel, així com els núvols, més apassionants en llurs dibuixos fantàstics, llurs colors, llur calma, llur gronxament o llur pressa, que

Menja maduixes l'àvia d'abans de Sant Joan;
per més frescor, les vol collides d'un infant.
Per'xò la néta més petita, que és Pandara,
sabeu, la que s'encanta davant d'una claror
i va creixent tranquil·la i en admiració
i a voltes, cluca d'ulls, aixeca al cel la cara,
ella, que encar no diu paraules ben ardides
i que en barreja en una música els sentits,
cull ara les maduixes arrupides,
tintat de rosa el capciró dels dits.

Cada matí l'asseuen, a bell redós del vent,
al jaç de maduixeres.

I mira com belluga l'airet ombres lleugeres,
i el cossiró decanta abans que el pensament.
Li plau la corretjola i aquell herbei tan fi,
i creu que el cel s'acaba darrera del jardí.
En va la maduixera son bé de Déu cobria;
en treure les maduixes del receret ombriu,
Pandara s'enrojola, treballa, s'extasia:
si n'ha trobat més d'una, aixeca els ulls i riu.
Pandara sempre ha vist el cel asserenat;
ignora la gropada i el xiscler de les bruixes.
Es fe i és vida d'ella la llum de bat a bat.
El món, en meravelles i jocs atrafegat,
és petit i vermell i fresc com les maduixes.

D'Els fruits saborosos (1906)

CAMPEROLA LLATINA

Alada, véns al solc i a la sembrada
i decantes el cap a la claror,
i mig augusta, mig espellifada,
et corones amb l'or de la tardor.

Tens la cintura fina i abrivada
i el si d'una naixent promissió;
canta la teva boca, incendiada
com una rosa de l'Anacreó.

I fas anar la teva grana en doina
com sobirana que escampés almoïna
i et rius del pobre Gàlata ferest.—

Mai no sabràs que dins la gleva amiga
jeu enterrada una deessa antiga
que et vetlla encara, compassant-te el gest.

De Verger de les galanies (1911)

Si ran de la parada veieu el tram passar
tot ple de *smarts* o gent de la pescateria,
sota un gran feix de plomes eternament hi ha
la bella dama en el tramvia.

La nua el seu ermini, gelós com un serpent;
sa gorja mal coberta la voluptat exhala;
deurà parlar, quan parli, melodiosament:
és de París o Guatemala.

Tot d'una que l'heu vista, s'allunya a l'infinit
dins el brogit del tròlei i de la baluerna,
i es decandeix llavors la flama del sentit.

Ah, si hi pugéssim, ¿fóra eterna?

Oh, no! La bella dama, de plomes sota un feix,
val més que amb sa llegenda s'allunyi, gens copsada;
si gaire l'escatíem no fóra tanmateix
com la sobtà la llambregada.

Car ella cal que baixi quan arribem —ço és,
que aquella maniobra subtil resulta vana—
o resta, i és de Gràcia, i de segur diu *pues*,
sollant la parla catalana.

I no hi ha més manera: la dama se'ns ne va
o bé un detall la minva i un mot la deshonora.

Aneu a peu, poetes, cercant de somiar
l'alta bellesa duradora.

Jovent, oh tu que cerques la joia o el renom!,
no cuitis a adorar-los, que el dol et colpiria.
Sovint les esperances que fan d'esquer són com
la bella dama del tramvia.

D'Auques i ventalls (1914)

El dia revolt

Fes batre de nou el cor que s'enuja;
per cel, terra i mar emporta't en folla escomesa la vida planyent,
oh dia revolt de sol i de pluja,
oh dia esquinçat de sol i de pluja i de vent!

¿Qui sap si seran amargues o pies tes deixes?
Hi ha ocells que t'afronten i d'altres que fugen als nius.
Les frondes, el cel, la boira, la gorga, les bruixes mateixes
no saben si plores o rius.

Potent, en la nau abats el cordatge, regires la vela rompuda;
trontolles els arbres del cim a la rel,
i menes quadriga que va a la batuda
dels núvols de flama que munten a l'era del cel.

Escampes llavors, polsegueres, auguri de mort i de vida;
t'emportes les fulles, cantant, a l'atzar;
i clapes de llum la terra atuïda,
i voltes de rares escumes els pàl·lids miralls de la mar.

Regolfa ta veu per dins de la serra
i sonen les balmes d'aquesta clamor:
—Desvetlla't, oh cor de la terra!,
que viuen i juguen encara, cadells de Cibeles, la Ira i l'Amor—.

Trasbalses la pau en ta via;
l'esclat de ta febre val tot un seguit de centúries; ¿què hi fa si,
de cop, les consum?

I fins de les fosses aixequés follia
i esborres l'antiga rodera del seny i el costum.

¿Qui ha vist com avui dansar la tempesta
i aquests diamants en flors tremoloses d'esglai,
i aquesta claror, com una desfeta ginesta,
que alegre i endola l'espai?

Oh dia revolt de sol i de pluja daurada,
oh dia esquinçat de sol i de pluja i de vent,
Mudança amb un elm de colors, menyspreant cada inútil
durada,
desig renovant, desig rebatent!

Salut a la tendra donzella
que vela son pit, adés borronat;
a cada semença que romp la tavella,
a qui ja bategui, frisant d'ésser nat.

Salut a la vida, del fons de la força infinita,
jamai destriada pel savi ni dita en cançó;
i a la visió, en signes volubles escrita,
sospirant al lluny en dispersió.

¿Serà que l'acuit, que els aires trasmuda,
cridi la Victòria, a so de trompetes, de cants i renills?
Salut a la Pàtria, en saba de segles crescuda;
salut a la Pàtria, no encara nascuda
com l'hem somiada sos fills.

De *Bella terra, bella gent* (1918)

Cangonets incerta

Aquest camí tan fi, tan fi,
¿qui sap on mena?
¿És a la vila o és al pi
de la carena?
Un lliri blau, color de cel,
diu: —Vine, vine—.
Però: —No passis! —diu un vel
de teranyina.

¿Serà drecera del gosat,
rossola ingrata,
o bé un camí d'enamorat,
colgat de mata?
¿És un recer per a adormir
qui passi pena?
Aquest camí tan fi, tan fi,
¿qui sap on mena?

¿Qui sap si trist o somrient
acull son hoste?
¿Qui sap si mor sobtadament
sota la brosta?
¿Qui sabrà mai aquest camí
a què em convidava?
I és camí incert cada matí,
n'és cada vida.

D'El cor quiet (1902)

LA VIDA INCERTA

El riu s'emporta en fulles fatigades
botí flairós que broda son setí.
Ve el sol roent, després les maltempsades;
després, es farà gebre el serení.

¿L'abril encara tornarà a ma cleda
guarnit de xiscles? I, en florint els sots,
¿deixaré pel cucut en la verneda
el caliu d'argelagues i capçots?

O bé en l'hivern, quan, l'alta nit vinguda,
el cremallot, per son esglai batut,
mori en espeterneç, i, mai planguda,
xiuli per un forat la solitud;

quan buits camins arribin a cruïlla
sense petjades a bescanviar,
i a lloc gras, vermenós, corri la guilla
i deserti les serres el senglar,

¿me n'aniré tot sol, no vist rodair,
closos els ulls com per al dolç dormir,
sense plany de la terra ni de l'aire,
vers una primavera sense fi?

De *La primavera al poblet* (1935)

BÈLGICA

Si fossin el meu fat les terres estrangeres,
m'agradaria fer-me vell en un país
on es filtrés la llum, grisa i groga, en somrís,
i hi hagués prades amb ulls d'aigua i amb voreres
guarnides d'arços, d'oms i de pereres;
viure quiet, no mai assenyalat,
en una nació de bones gents plegades,
com cor vora de cor ciutat vora ciutat,
i carrers i fanals avançant per les prades.
I cel i núvol, manyacs o cruels,
restarien captius en canals d'aigua trèmula,
tota desig d'emmirallar els estels.

M'agradaria fer-me vell dins una
ciutat amb uns soldats no gaire de debò,
on tothom s'entendria de música i pintures
o del bell arbre japonès quan treu la flor,
on l'infant i l'obrer no fessin mai tristesa,
on veiéssiu uns dintres de casa aquilotats
de pipes, de parlades i d'hospitalitats,
amb flors ardents, magnífica sorpresa,
fins en els dies més gebrats.
I tot sovint, vora un portal d'església,
hi hauria, acolorit, un mercat de renom,
amb botí de la mar, amb presents de la terra,
amb molt de tot per a tothom.

Una ciutat on vagaria
de veure, per amor de la malenconia
o per desig de novetat dringant,
cases antigues amb un parc on nien ombres
i moltes cases noves amb jardinet davant.
Hom trobaria savis de moltes de maneres;
i cent paraigües eminentes
farien —ai, badats— oficials rengleres
en la inauguració dels monuments.
I de sobte, al caire de llargues avingudes,
hi hauria les fagedes, les clapés dels estanys
per a l'amor, la joia, la solitud i els plansys.

De molt, desert, de molt, dejú,
viuria enmig dels altres, un poc en cadascú.
Però ningú
no se'n podria témer en fent sa via.
Hom, per atzar, un vell jardí coneixeria,
ben a recer, de brollador ben clar,
amb peixos d'or que hi fan més alegria.
De mi dirien nens amb molles a la mà:
—És el senyor de cada dia.

Voldria ta ciència,
arbre, per al meu cor,
tu que en el temps geliu ets paciència
i en dia ardent aboques un tresor.

Verd amuntegament d'onades blanques
amb un sospir de pau en cada foc,
el moviment dels núvols agermanes
amb el descans del roc.

Va a cada arbre una cèlica fortuna:
l'auró té deixes d'alba en el fullam recent,
el bedoll s'enamora de la lluna,
en el pi hi ha ditades del ponent.

Cap arbre com el freixe per alta ocelleria
quan apaivaga el dia,
tot lent, un vel ombriu;
i quan, de matinada, la boira s'esgarria,
són cabelleres d'àngel els àlbers vora el riu.

Palpita el vern, de somnis nocturns en recordança.
Tot cintes d'aigua màgica és el desmai suau.
L'om crida el flabiol per a la dansa.
El faig és una església. El roure és un palau.

Tot home es plany, i l'arbre l'espera i l'aixopluga;
li val el foc i l'aigua, li gronxa l'esperit.

Uns arbres són finestra que l'oratjol belluga,
i d'altres són com una nit.

Trigo, mandrós, d'un encís d'arbre a fer-me lliure;
ullcluc, si sento un arbre m'apar tota la mar;
i un de davant la meua finestra, fa que encara
no em dolgui prou de viure.

És en el llibre de consol que un dia
el Fill de l'Home un orb guarí,
i aquell tornat de tenebror s'esfereïa
en descobrint els vianants en el matí.
—Veig arbres que caminen —agenollat va dir.

Uns arbres amb folia que corre i poc s'acaba;
arbres que mena a vagareig,
en lloc del pur misteri de la saba,
la sang en sotragueig.

—¿On vas? —les fulles diuen amb llur fidel frisança.
La branca puja sense cap pensament de mal.
Arbre frenat en una fèrtil esperança,
atura'm tu, si cal.

Viuré, si em vaga encara de viure,
supervivent d'un cant remot.

Viuré amb la cella corrugada
contra les ires, contra el llot.

Viuré dreçant-me com un jutge,
només mirant, sense dir mot,

com la paret en el seu sòtol,
com una pedra en el seu clot.

D'Absència (1957)

LLEIALTAT

El seny és esmussat, l'ull es desmenja
de l'esblaimat dibuix de l'aparent;
enllà de ma finestra indiferent
s'arrosseguen les esmes d'un diumenge.

Que vanament aquell tapís no penja!
El cos suau, la cara resplendent
apaguen, en final desvagement,
la deessa que riu i la que es venja.

Ans que la nit final em sigui a punt,
al fatídic avui tombo la cara;
tan envilit, em sembla ja difunt.

I un nou esclat de fe m'anima encara,
i torno, cor batent, a la llum clara
per galeries del record profund.

D'Absència (1957)

—La gent antiga d'Egipte
em creia l'ocell més bell,
el que mai no moriria,
el sol mateix, fet ocell.

Qui-sap-la gent m'invocava
en un temple tot daurat;
ells deien: —Si mor un dia,
tornarà ressuscitat—.

Mai ningú pogué sotjar-me
ni topar-me en un cantó;
i és que s'havia fet córrer
que era existent, i no en só.

Ara m'esmenta un poeta
quan ja no es parla de mi.
Potser jo, si us el creguéssiu,
arribaria a existir.

De Bestiari (1964)

—Més que molta gent que tresca,
som poble civilitzat;
sota terra o entre fustes
vivim en comunitat.

Als mascles se'ls veuen ales,
prestigis poc duradors;
d'ales gaudeixen les reines...
fins que ja se'ls hagin fos.

En terra com entre fustes,
duent ales o minvats,
som, en lloc d'incerta colla,
països organitzats;

tenim —bo i dissimulant-ho
als estúpids, als dolents—
col·legis per a xicalla
i magatzem d'aliments.

Si hi ha sol, fem passejades
i, si plou, restem al cau:
no podríem viure sense
terra amiga ni cel blau.

De Bestiari (1964)

EL MÉS VELL DEL POBLE

Cap vent no mou el bri d'una esperança,
de cada núvol només cau neguit,
el destí s'enfondeix en malaurança,
potser la nit serà cent anys la nit.

El fat, però, no minva la frisança
pel que tant he volgut i beneït
si ma feblesa diu que ja s'atansa
l'adéu-siau del cos i l'esperit.

Potser ja massa dies he comptat
i en un recolze inconegut m'espera
la fi. Pugui jo caure, incanviat,

tot fent honor, per via dreturera,
amb ulls humits i cor enamorat,
a un esquinçall, en altre temps bandera.

D'El tomb de l'any (1966)